

ŞEHİRLEŞME SÜRECİNDE BEYŞEHİR İLÇESİ'NİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Population Characteristics of Beyşehir During The Period of Urbanization

Yard.Doç.Dr. Cemali SARI*

Özet

Şehirleşme, dar anlamda, şehir sayısının ve şehirlerde yaşayan insan sayısının artmasını anlatır. Nüfusun gelişiminin, dağılışının, hareketlerinin ve niteliklerinin izlenmesi ve elde edilen sonuçlara göre yerleşim birimlerine yön verilmesi bir gerekliliktir.

Beyşehir’de, ilk nüfus sayımından 1950 yılına kadar geçen sürede nüfus artışının önemsiz, bu yıldan sonraki dönemlerde ise hızlı bir nüfus artışının olduğu gözlenmektedir. Böylece şehirleşme süreci, ekonomik ve sosyal düzeyde şehrin değer ve davranışlarını değiştirmiştir. İlçe, nüfus gelişiminin gösterdiği özellikler bakımından, şehirleşme sürecinde kırsal durumdan şehirselle hale geçişte önemli bir aşama olan kasabalaşma safhasını yaşamaktadır.

İlk olarak araştırma sahasının konumu ve genel coğrafi özellikleri, sonra şehir, şehirleşme, şehrin fonksiyonu, son olarak da İlçe’nin nüfus özelliklerinin ele alındığı üç bölümden oluşan bu çalışma da temel amaç; şehirleşme sürecinde Beyşehir’in nüfus özelliklerinin değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Şehirleşme, Nüfus, Beyşehir

* Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Öğretim Görevlisi, Antalya
E-posta: cemsari@yahoo.com Telf.:0 (242) 310 20 82

Abstract

Urbanization, in a narrow sense, expresses the increase in the numbers of cities and people living in cities. Population characteristics are necessary to keep track of the development, distribution, movements and characteristics of the population and to organize the habitats according to the results obtained.

It is observed in Beyşehir that the population increase within the period the first population census to 1950 was unimportant; however, there was a rapid population increase during the periods after that. Thus, urbanization has brought up same changes on the economic and social characteristics. Nowadays, Beyşehir is in the brink of urbanization at the transformation from town into urban settlements in terms of the development of the population.

The study consists three parts; first, the location of the study site and general geographic characteristics, then city, urbanization, the function of the cities, and lastly, the town's population characteristics were discussed. The main purpose of the study is to evaluate the population characteristics of Beyşehir during the period of urbanization.

Key Words: *Geography, Urbanization, Population, Beyşehir*

Giriş

Şehirlerin büyümesi ve şehirleşme günümüz dünyasının en önemli olgularından biridir. Şehirleşme, dar anlamda, şehirselleşme sayısının ve şehirlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade etmektedir. Şehirselleşme, doğumlarla ölümler arasındaki farkın, birinciler lehine olması sonucunda ve aynı zamanda kırsal yerleşmelerden gelen göçlerle artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinde, doğurganlık eğilimleri azaldığından, şehirleşme daha çok kırsal olan yerleşmelerden şehirlere olan nüfus akımlarıyla beslenmektedir. Şehirleşmenin dar anlamdaki tanımı bu bakımdan, çoğunlukla, gelişmekte olan ülkelerde demografik bir nitelik arz eder (Keleş, 1997: 19-20).

Ülkemiz hızlı bir şehirleşme süreci içerisinde. Bu hızlı şehirleşme süreci içerisinde şehir sayısı ve şehirlerde nüfus miktarının artışına bağlı olarak bir çok sorun ortaya çıkmakta ve bunların çözümü yönünde bazı planlama esaslarının uygulanması gerekmektedir. Şehir yerleşmeleri ile şehirleşme düzeylerinin gösterdiği değişikliklerin araştırılması, yeni hedeflerin belirlenmesinde, bölgesel gelişmenin sağlanmasında etkin görev üstlenecek kasaba ve şehirlerin ve şehirleşme sorunları yaşayan ve yaşayacak alanların belirlenmesinde yararlı olabilir. Bu doğrultuda şehirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin titizlikle analiz edilmesi gerekir. Bu nedenle şehir uzmanlarının planlama kararlarına temel teşkil etmek üzere, başta coğrafya ilmine ve değişik bilim alanlarının kendi yöntemleri dahilinde şehir, şehirleşme ve nüfus ile ilgili çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışmalarda yararlı olanları da hiç şüphesiz ki yerel çalışmalardır.

Şehirleşme olgusunun Beyşehir'in nüfus gelişim boyutunda değerlendirildiği bu çalışma; ilk olarak araştırma alanının konumu ve genel coğrafi özelliklerinin tanıtıldığı, sonra şehir, şehirleşme ve fonksiyonlarının tartışıldığı, son olarak da ilçenin nüfus özelliklerinin incelendiği üç bölümden oluşmaktadır.

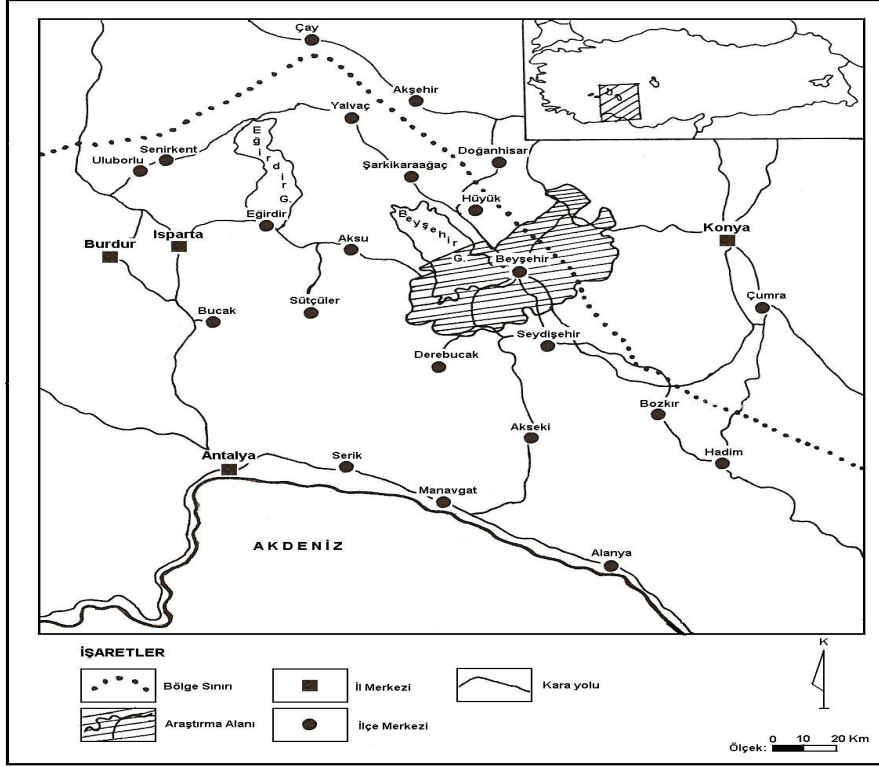
Çalışmada, başlangıçta literatür taraması yapılarak ikincil veriler toplanmış daha sonra arazi gözlemleri ile birincil verilere ulaşılarak çalışma tamamlanmıştır.

Beyşehir'in nüfusu incelenirken, ilk sağlıklı nüfus verilerinin elde edildiği 1927 yılından, 2000 yılına kadar düzenli olarak yapılan nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılmıştır. Sayım yıllarında meydana gelen yerleşme sayılarındaki farklılıklar dikkate alınmıştır. Çalışma sahasının nüfusu değerlendirilirken yerleşmelerin köy, kasaba ve şehir olarak sınıflamasına gidilmiştir. Beyşehir ilçe merkezi de nüfusu 20.000'den fazla olana kadar kasaba, daha sonraki yıllarda şehir yerleşmesi olarak ele alınmıştır.

1. Çalışma Sahasının Konumu ve Genel Coğrafi Özellikleri

Beyşehir, Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi'nde kendi adıyla anılan gölün güneydoğusunda kurulmuştur (Harita1 Bkz).

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri

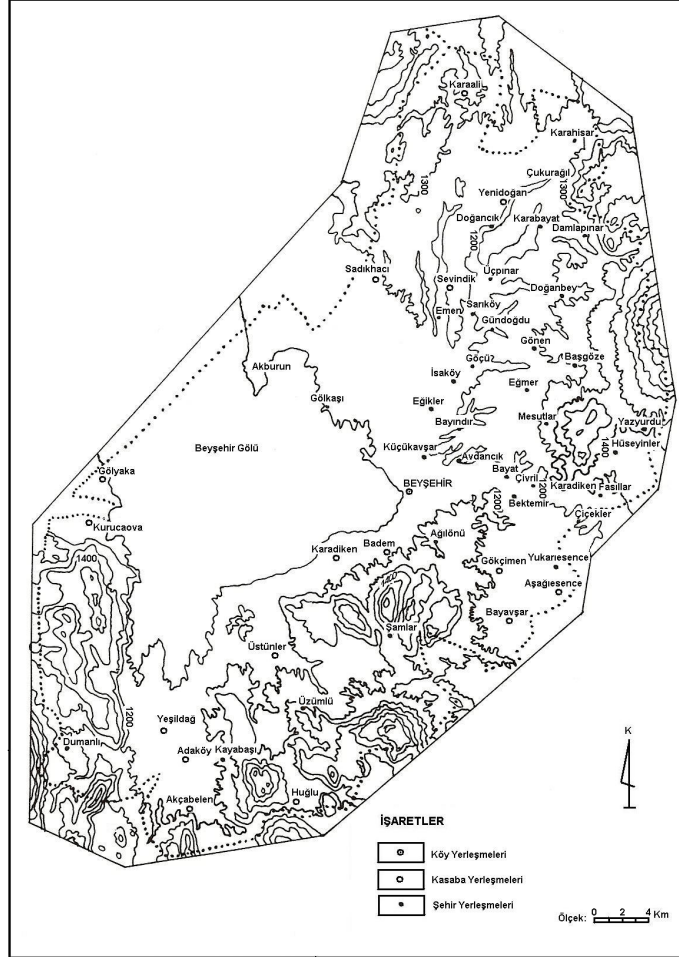
Harita:1 Beyşehir İlçesi'nin Yeri ve Konumu

İlçe, Akdeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi arasındaki geçişi sağlayan yollar üzerinde yer alır. İlçenin doğusunda Konya, kuzeyinde Doğanhisar, Hüyük ve Ilgın, kuzeydoğusunda Derbent, kuzeybatısında Şarkikaraağaç ve Eğirdir, batısında Yenişarbademli, güneybatısında Sütçüler, güneyinde Derebucak ve güneydoğusunda Seydişehir bulunur.

Beyşehir ilçesi, Konya ili sınırı içinde kalmaktadır. Fakat ilçe sınırlarının büyük bir bölümü Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Beyşehir gölünden çevreye doğru gidildikçe yükselti artmaktadır. Özellikle sahanın batı (Beydağları) ve doğu (Erenler dağı) kesimleri çok dağlıktır. Bu bölgelerde yükseklikler 1.800 m.lere kadar ulaşmaktadır. Beyşehir ilçe merkezi ise göl kenarında düz bir alan üzerine kurulmuştur. Daha sonraları şehir, nüfusun artması ile doğu ve güneyinde bulunan plato yamacı ve plato yüzeyi üzerinde gelişmiştir. Şehir merkezinin bulunduğu yükselti değeri 1.125 m.dir.

Population Characteristics of Beyşehir During The Period of Urbanization

Harita:1 Beyşehir İlçesi'nde Şehir, Kasaba ve Köy Yerleşmelerinin Yükseltiye Göre Dağılımı

İklim özellikleri bakımından Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş özelliği göstermektedir. Genellikle yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Ortalama sıcaklık 11.3 °C'dir. Ortalama sıcaklıklar yılın hiçbir ayında 0 °C'nin altına düşmemektedir. Ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ocak ayının değeri 0.5 °C'dir. Bu değerler insanların faaliyetleri için olumlu durumlar oluşturmakta ve yerleşmelerin gelişimini etkilemektedir. Yıllık yağış ortalamasının ise 477.4 mm olması suyun yeterli olmasını sağlamaktadır (Günaydın, 1999: 48). Yağış sadece sıcak mevsimde yani yaz aylarında çok az, diğer mevsimlerin hepsinde nispeten daha fazla görülmektedir.

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri

Beyşehir ilçesi, elverişli coğrafi konumu sebebiyle eski devirlerden bu yana egemenliği altında bulunduğu devlet içinde önemli görevler üstlenmiştir.

Beyşehir ve çevresi Anadolu'nun Türklerin hakimiyetine geçmesine kadar Frigyalıların, Lidyalıların, Bergamalıların, Romalıların, Bizanslıların egemenliğinde kalmış, 1078 veya 1079 yıllarında Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından Anadolu Selçuklu Devleti hakimiyetine girmiştir (Konyalı, 1991: 4-10).

Selçuklulardan sonra Beyşehir, Moğollar tarafından yönetilmiştir. Daha sonra ise Hamitoğullarının yönetimine girmiştir. Hamitoğullarından sonra zaman içinde Beyşehir, Osmanlılar ve Karamanoğulları arasında 1466 yılına kadar sık sık el değiştirmiştir. Bu tarihte Fatih Sultan Mehmet Beyşehir'i kesin olarak Osmanlı sınırları içine almıştır. 1476 yılında ise Karaman eyaletinin bir sancağı olarak fonksiyonunu sürdürmeye başlamıştır (Erdoğan, 1998: 14).

Sancak daha sonra 1522'de Beyşehir ve Seydişehir kazalarına ayrılmıştır. Beyşehir kazası bu dönemde Yaylasun, Göçü, Kırelî, Yağan, Kaşaklı, Yenişehir ve Cezire nahiyelerinden oluşmaktaydı. Beyşehir, 1872 yılında belediye (şehir emînliği), 1928 yılında ise Konya iline bağlı ilçe merkezi olmuştur (Günaydın, 1999: 57).

Beyşehir, özellikle kendisi ile özdeşleşmiş olan gölü, tarımsal faaliyetlere elverişli arazileri, zengin su kaynakları ve ulaşım gibi elverişli doğal özelliklere sahiptir. Bu yüzden ilk çağdan beri yerleşime sahne olmuştur. Fakat asıl gelişme Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra görülmüş ve şehir sürekli olarak gelişmiştir.

İlçe, Cumhuriyet Döneminin ilk nüfus sayımı yapıldığı 1927 yılında Konya iline bağlı belediye bir yerleşme idi. 1928 yılında ilçe olduktan sonra 1935 yılı genel nüfus sayımında, Merkez bucağına bağlı 30 köy, Doğanbey bucağına bağlı 14 köy, Kırelî bucağına bağlı 24 köy ve Manastır bucağına bağlı 10 köy olmak üzere 78 yerleşim birimi bulunmakta idi. Bu tarihten itibaren gerek çevredeki ilçelerden Beyşehir'e katılmalar, gerekse Beyşehir'den diğer ilçelere geçmek üzere ayrılan yerleşmeler olmuştur. Ayrıca bazı kasabalar ve bucaklar gelişerek ilçe merkezi haline gelmişlerdir. Bu sebeple ilçedeki köy sayılarında sayım yıllarına bakıldığında sık sık değişiklikler olduğu görülmüştür.

İlçenin nüfusu 41.312 merkez, 76.832 köy olmak üzere toplam 118.144 kişidir (D.İ.E., 2002). 2000 yılı idari bölünüşüne göre ise sahada; 1 ilçe merkezi, (Beyşehir), aktif olarak bucak müdürü bulunmayan 3 bucak merkezi (Merkez, Doğanbey ve Üzümlü kasabaları), 16 belde (Adaköy, Akçabelen, Aşağıesence, Bayavşar, Emen, Gölyaka, Gökçimen, Huğlu, Karaali, Kayabaşı, Kurucuova, Sadıkhacı, Sevindik, Yenidoğan, Yeşildağ ve Üstünler) ve 37 köy bulunmaktadır.

2. Şehir, Şehirleşme ve Fonksiyonları

Tarih boyunca dünya nüfusunun çok önemli bir bölümü, yaşamak için kırsal alanları seçmişse de, şehirler beş bin yıldan beri var olan ve Sanayi Devrimi'nden itibaren hem sayısal, hem de büyüklük bakımından ciddi aşamalar kaydetmiş yerleşmeler olmuşlardır (Özgür, 1998: 412). Günümüzün modern dünyasında kırsal ve şehirselleşen kesimlerin birbirine gittikçe yaklaştığı bilinse de, şehrin tanımlanması ve kırsal bir yerleşmenin ne zaman şehirselleşen hale geldiğinin saptanması yerleşme süreci bakımından oldukça önemlidir. Çok öz bir biçimde şehirleşme sözcüğü ile ifade edilen bu kavram, günümüz dünyasında daha da önem kazanır hale gelmiştir (Wirth, 2002: 78). Özellikle nüfusun belli bir yığılma gösterdiği yerleşmeler ile hızlı nüfus artışı yanında endüstrileşmeyi de amaç edinerek kalkınmayı hedeflemiş yerleşmeler, günümüzün önemli şehirleri ya da şehirleşmiş alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şehirleşme basit olarak, endüstrileşmeye ve ekonomik gelişmeye paralel olarak şehir yerleşme sayılarının artması ve bu yerleşim birimlerinin büyümesi sonucunu doğuran nüfus birikim süreci şeklinde tanımlanabilir (Keleş, 1998: 80). Şehirleşme daha çok kırsal yerleşmelerden şehirlere olan nüfus akımlarıyla beslenmektedir. Şehirleşme bu bakımdan, çoğunlukla, gelişmekte olan ülkelerde demografik nitelik arz eder (Keleş, 1997: 19-20). Endüstri devrimi sonrasında, endüstrileşmenin bir yan ürünü olarak ortaya çıkan şehirleşme, 20. yüzyılda nüfus patlamasının da etkisiyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin de gündemine oturmuştur (Tunçdilek ve Tümertekin, 1959: 69; Avcı, 1993: 255). Ne var ki şehirleşmenin bu yeni görünümü, endüstrileşmiş ülkelerdeki işleyiş sergilememiş, şehirlerdeki işsiz ve gizli işsiz sayısını aşırı ölçüde artıran, endüstriyel gelişmeye dayanmayan, hızlı ve düzensiz bir şehirleşme ile karşı karşıya kalınmıştır (Emiroğlu, 1981: 51).

Şehirleşme, pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu üzere Türkiye'de de 20. yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanan bir süreçtir. Onun içindir ki günümüzde Türkiye nüfusunun 2/3'ünden fazlası şehirselleşen karakterli yerleşmelerde oturur hale gelmiştir. Bir yanı sıra olumlu kabul edilmesi gereken bu olay, diğer taraftan, endüstrileşmeyle paralel gelişmediği ve ölçüsü kaçmış iç göçler kırsal kesim insanını şehirlere yığıldığı için, ülkenin başına yeni sorunlar açmıştır (Kartal, 1983: 33; Sezal, 1997: 74; Küntay, 1997: 131).

Şehirleşme, cereyan ettiği mekanda olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilecek sonuçlar doğurmaktadır. Olumsuz sonuçlardan en yaygın olanları, kalitesiz yapılaşma, trafik sıkışıklığı, çevre kirliliği ve tarımsal alanların işgali gibi istenmeyen sonuçlardır. Öte yandan, günümüz dünyasında şehirleşmenin başlı başına kırsal alanları, şehirleri ve insanlığı tehdit eden bir olay olduğu konusunda fikirler ileri süren araştırmacılara (Bookchin, 1999: 31) da rastlanmaktadır. Oysa bir çok insan için şehirleşme,

sosyal ve ekonomik ilerlemenin daha yüksek yaşam standardının, ticari ve kültürel etkinliklerle alakalı olarak, çeşitli hizmetlerin garantisi biçiminde algılanan sosyo-psikolojik bir güç odağıdır (With, 1990: 238).

3. Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Gelişim Özellikleri

3.1. Nüfus Artışı

İlk nüfus verilerinin elde edildiği 1927 yılından, 2000 yılına kadar geçen dönemde Beyşehir'e bağlı bazı köyler diğer ilçelerin idari sınırlarına dahil oldukları gibi, diğer ilçelerdeki bazı köyler de Beyşehir'in sınırlarına dahil olmuşlardır. Bu nedenle ilçede bulunan yerleşme yeri sayılarında sayım yıllarına göre farklılıklar meydana gelmiştir. Ayrıca 1987 yılında ilçeye bağlı olan Hüyük ve Derebucak kasabaları ilçe olmuşlardır. Bu dönemde ilçeden ayrılarak Hüyük ilçesine; Başlamış, Budak, Burunsuz, Çamlıca, Çavuş, Çukurkent, Değirmenaltı, Göçeri, Görünmez, İlmen, İmrenler, Kırelî, Köşkköyü, Kuşluca, Mutlu, Pınarbaşı, Selki, Suludere, Tolca ve Yenice bağlanmış, diğer taraftan Derebucak ilçesine de; Gencek, Aşağıkayalar, Çamlık, Durak, Kayalar, Pınarbaşı, Taşlıpınar, Tepearası ve Uğurlu yerleşmeleri katılmışlardır. Bu nedenle nüfusta bir azalma olmuştur. Ancak nüfus normal seyrinde artmaya devam etmiştir.

Çalışma sahasında 2.000'den az nüfuslu köy ve köyden küçük yerleşmeler kır yerleşmesi, nüfusu 2.000-20.000 arasında olan yerleşmeler kasaba, 20.000'den fazla olan yerleşmeler ise şehir yerleşmesi olarak ele alınmıştır.

1927 yılında Cumhuriyet Döneminin ilk sistemli nüfus sayımı yapılmış fakat burada köylerin nüfusları tek tek verilmemiştir. Bu sayıma göre Beyşehir'in toplam nüfusu 39.141 kişidir. Çalışmanın bir bütünlük oluşturması bakımından köy, kasaba ve şehir nüfusları 1935 yılından itibaren birlikte ele alınmıştır.

Sayımları incelendiği zaman İlçe'de nüfusun hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir. Nüfus 1935 yılından günümüze kadar 1980 ve 1990 sayım dönemleri hariç tutulursa sürekli olarak artmıştır. İlçe'nin nüfusu 1935'te 39.141 kişi iken 65 yılda 2 katından fazla artarak 2000'de 118.144 kişiye ulaşmıştır (Tablo1 Bkz.).

Beyşehir'de bazı dönemlerde nüfus artış hızının düşük olduğu görülmektedir (Tablo 2 Bkz.).

1935 ve 2000 yılları arasında nüfus artış oranı %301.8'dir. 1940'da 50.705 olan nüfus 1935 yılına göre %13.5 artış, 1945'te 52.145'e ulaşarak 1940 yılına göre %5.6'lık bir artış, 1950 yılında 56.316'ya ulaşarak %15.4'lük bir artış, 1955'da 63.518 kişi ile %24.1'lik bir artış, 1960 yılında 72.120 ile %25.4'lük artış, 1965'te 79.513 ile %19.5'lik artış, 1970'de 99.065 kişi %43.9'luk artış, 1975'te 112.767 kişi %25.9'luk artış, 1980'de 108.584 kişi ile %7.6'lık bir düşüş, 1985'te 114.779 kişi %11.1'lik artış, 1990'da 93.565

Population Characteristics of Beyşehir During The Period of Urbanization

kişi ile %40.1'lik bir düşüş, 1997'de 105.214 kişi %23.5'lik artış, 2000 yılına gelindiğinde bir önceki nüfus sayımına göre %12'lik bir artış görülmektedir.

Tablo 1: Beyşehir İlçesi'nde Nüfusun Sayım Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Bucak ve Köyler	Şehir	Toplam
1935	45366	2620	47986
1940	47758	2947	50705
1945	49251	2894	52145
1950	53143	3173	56316
1955	42861	23657	66518
1960	42135	29985	72120
1965	72057	7456	79513
1970	43753	56312	100065
1975	97707	15065	112772
1980	40792	67792	108584
1985	95686	19143	114829
1990	63153	30412	93565
1997	64902	40508	105410
2000	76832	41312	118144

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları, 2002

Tablo 2: Beyşehir İlçesi'nde Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Artışı Miktarı ve Artış Hızları

Sayım Dönemi	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
1935-1940	3319	13.5
1940-1945	1440	5.6
1945-1950	4171	15.4
1950-1955	7202	24.1
1955-1960	8602	25.4
1960-1965	7393	19.5
1965-1970	19552	43.9
1970-1975	13702	25.9
1975-1980	-4183	-7.6
1980-1985	6195	11.1
1985-1990	-21214	-40.1
1990-1997	11649	23.5
1997-2000	12930	12.0

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları, 2002

Beyşehir'de nüfus 1975-1980 dönemine kadar sürekli olarak artmıştır. İlçede sayım dönemleri boyunca 1975-1980 dönemine kadar en düşük nüfus artışı 1940-1945 devresinde olmuştur. Bu tarihlere kadar olan dönem içinde en fazla artış ise 1965-1970 devresinde olmuştur (%43.9). 1975-1980 döneminde ise nüfusta bir azalma görülmüştür. Bunun nedeni ise bu tarihler arasında ilçe genelinde başta yurtdışı olmak üzere büyük şehirlere olan geçim sıkıntısı kaynaklı göçtür. O dönemlerde yurtdışına çıkışın kolay olması da göçe etken olmuştur. Örneğin, bu dönemde Derebucak kasabasında çıkan bir yangında kasabanın hemen hemen tamamının yanmasıyla buradaki insanların çoğu devlet desteğiyle yurtdışına gönderilmiştir. Ayrıca başta Yeşildağ kasabası olmak üzere bazı kasaba ve köylerde o dönemde yaşanan sel felaketi sebebiyle devlet yine yurtdışına işçi gönderiminde buradaki insanlara öncelik tanınmıştır.

1980-1985 yılları arasında artış tekrar yükselerek %11.1 olmuştur. 1985-1990 devresindeki büyük azalışın sebebi ise Hüyük ve Derebucak kasabalarının ilçe olarak Beyşehir'den ayrılmalarıdır. 1990-1997 yılları arasında %23.5 olan nüfus artış hızı 1997-2000 yılları arasındaki devrede ise %12 olmuştur.

3.1.1. Kır Nüfusu

Türkiye'nin ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmasına rağmen, köy bazındaki bilgilere 1935 yılından itibaren ulaşılabilmektedir. Sahadaki kır nüfusu değerlendirilirken kasaba ve şehir dışında yaşayanların 1935 ile 2000 yılları arasındaki nüfus değerleri dikkate alınmıştır.

Çalışma sahasında kır nüfusu sayım dönemlerine göre incelediğinde, artış miktarının fazla olmadığı hatta bazı dönemlerde büyük azalmalar olduğu görülür. Sahada 1935 yılında 39.080 olan kır nüfusu toplam nüfusun %82.5'ini oluşturur iken 2000 yılına geldiğinde bu oran %11.2'dir (Tablo3 Bkz.).

1935 yılından bu yana kır nüfusu bazı sayım dönemlerinde artmış bazı dönemlerde ise azalmıştır (Tablo 4 Bkz.). 1935-1940 devresinde %12.5 olan nüfus artış hızı, 1940-1945 döneminde %6.2'dir. 1945-1950 döneminde artış hızı ise %18.2 olmuştur. Bu dönemde nüfus artışının fazla olmasının en önemli sebebi önceki yıllarda 2. Dünya Savaşının etkisiyle silah altında tutulanların geri dönmüş olmasıdır. 1950-1955 dönemindeki kır nüfusundaki büyük azalmanın sebepleri; Doğanbey Bucağından Doğancık, Kireli Bucağından Suludere, Fele köylerinin ayrılması ve Çay, Salur, Cemeller köylerinin Yeşildağ adı altında birleşerek belde olmaları ve bu dönemde artan köy nüfusları sebebiyle Üstünler ve Yenidoğan köylerinin de belde olmalarıdır. Ayrıca 1960'lı yıllardan sonra meydana gelen ve 1980'li yıllara kadar büyük oranda süren yurtdışına göçler bu oranın eksi değerinde görünme sebeplerindedir. Bu artışın 1970-1975 dönemine kadar düşük görülmesinin sebepleri de yukarıda açıklandığı gibidir.

Population Characteristics of Beyşehir During The Period of Urbanization

Tablo 3 Beyşehir İlçesi'nde Köy, Kasaba ve Şehir Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Köy	%	Kasaba	%	Şehir	%
1935	39080	82.5	8306	17.5	-	-
1940	41600	82.0	9105	18.0	-	-
1945	42907	82.3	9229	17.8	-	-
1950	47027	74.6	9289	25.4	-	-
1955	42861	67.5	20657	32.5	-	-
1960	42135	58.4	29985	41.6	-	-
1965	41805	58.0	37708	42.0	-	-
1970	43753	48.6	55312	51.4	-	-
1975	36142	32.3	76623	67.7	-	-
1980	40792	37.6	67772	62.4	-	-
1985	40259	35.1	55377	48.2	19143	16.7
1990	19894	21.3	43259	46.2	30412	32.5
1997	22601	21.5	42105	40.0	40508	83.5
2000	13.225	11.2	63.607	53.8	41312	35.0

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları, 2002

Tablo 4: Beyşehir'de Kırsal Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Artış Miktarı ve Artış Hızları

Sayım Dönemi	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
1935-1940	2520	12.5
1940-1945	1316	6.2
1945-1950	4111	18.3
1950-1955	4166	-18.6
1955-1960	-726	-3.4
1960-1965	-330	-1.6
1965-1970	1948	9.1
1970-1975	-7311	-36.6
1975-1980	4350	22.6
1980-1985	-533	-2.6
1985-1990	-20365	-140.9
1990-1997	2707	25.5
1997-2000	-9376	-58.5

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri

1975-1980 döneminde artış hızı %22.6 olmuştur. 1980-1985 dönemi ise kırdan sebebi iş bulmak için büyük merkezlere olan göçün olduğu yıllardır.

1985-1990 dönemindeki büyük azalışın sebebi de bu dönemde iki kasabanın ilçe olması ve bazı köylerin bunlara bağlanarak Beyşehir'den ayrılmalarıdır. 1990-1997 yıllarında artış hızı ise %25.5 olmuş, 2000 yılına gelindiğinde bu oran bir önceki döneme göre %58.5'e gerilemiştir.

Nüfus sayım dönemlerinde yurtiçinde başta Konya ve İzmir'e, yurtdışında başta Batı Avrupa olmak üzere kırsal kesimden yoğun göçler olmuştur. Fakat 1980'li yıllardan sonra yurtdışına işçi olarak gitmek zorlaştığı için buralara giden insan sayısı azalmıştır. Artık kırsal nüfus çok çeşitli nedenlerle az çok şehir fonksiyonuna sahip yerleşim birimlerine kaymaktadır.

3.1.2. Kasaba Nüfusu

Çalışma sahasında kasaba olarak nitelendirilen 18 yerleşim birimi bulunmaktadır. Bunlar değişik tarihlerde kasaba özelliği kazanmışlardır. Çalışma sahasındaki kasabalar nüfusu, 1935 yılından bu yana görülmektedir. Kasaba sayılarının artması da 1950 yılından sonra olmuştur (Tablo 3 Bkz.).

Sahada 1935-1950 yılları arasında kasaba nüfusu olarak Beyşehir, Doğanbey ve Üzümlü bulunmaktaydı. 1953 yılından itibaren ilçeye bağlı kasaba sayısı artmıştır. Bu tarihten sonra, Üstünler (1953), Yeşildağ (1955), Yenidoğan (1955), Kurucaova (1956), Kayabaşı (1963), Huğlu (1966), Akçabelen (1973), Sadıkhacı (1991), Karaali (1992), Aşağıesence ve Gölyaka (1994) yerleşmeleri belde olmuşlardır.

Belde; il ve ilçe merkezi durumunda olmayan ancak bünyesinde belediye örgütü kurulmuş yerleşmelere verilen idari ünvanıdır (Özçağlar, 1997:23-24).

1985 yılına kadar kasaba olarak değerlendirilen Beyşehir'in 1935 yılı nüfusu 2.620 iken bu değer sürekli olarak artmış ve 1980 yılında 15.845'e yükselmiştir. 1955 yılındaki kasaba nüfusu 20.657'dir. Buna göre kasabalar nüfusu bu yılda toplam nüfusun % 32.5'ini oluşturmaktadır. Artışta en önemli payı köylerin gelişerek kasaba özelliği kazanmaları oluşturmaktadır.

Kasaba nüfusunun toplam nüfus içindeki payı yıllara göre farklı değerler göstermektedir. Örneğin; 1975 yılına kadar sürekli artan nüfus (%67.7) bu tarihten itibaren gerek göç olaylarındaki artma gerekse yerleşmelerin çevre yerleşmelere bağlanarak ayrılmaları ve Beyşehir'in 1985 yılından itibaren şehir yerleşmeleri içerisinde değerlendirilmesi sebebiyle nüfus düşmüştür. Bu oran 1997 yılında yukarıdaki sebeplere bağlı olarak % 40'a inmiştir. 2000 yılına gelindiğinde bazı köylerin nüfuslarını arttırarak belde statülerine kavuşmaları kasaba nüfusunun artmasını sağlamıştır. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre ise Beyşehir ilçesinde nüfusun yarısından fazlası (%53.8) kasabalarda

yaşamaktadır.

Özellikle şehirleşmede önemli bir aşama olan kasabalaşma sürecinin kırsal durumdan şehirselle hale geçişte yadsınmaması gereken bir değişim olarak algılanmalıdır.

Çalışma sahasında kasaba nüfus artış hızına bakıldığında sayım dönemleri içerisinde yukarıda açıklanan nedenlerden dolayıyla dalgalanmalar göstermektedir (Tablo 5 Bkz.).

1935-1940 döneminde nüfus 799 kişi artarak (%18.4) toplam nüfus bir önceki sayım yılına göre 9.105 kişiye ulaşmıştır. Nüfus artış hızının en fazla olduğu dönem %159.8 ile 1950-1955 yıllarıdır. 1975 yılından 1997 yılına kadar nüfus artış hızı düşük seyretmiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise bir önceki dönem göre 21.472 kişi artarak %50.9'luk bir nüfus artış hızı yakalamıştır.

Tablo 5: Beyşehir'de Kasaba Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Artış Miktarı ve Artış Hızları

Sayım Dönemi	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
1935-1940	799	18.4
1940-1945	124	2.7
1945-1950	60	1.3
1950-1955	11386	159.8
1955-1960	9328	74.5
1960-1965	6962	45.8
1965-1970	15364	76.6
1970-1975	24355	64.4
1975-1980	-8533	-23.7
1980-1985	-12383	-40.5
1985-1990	-12115	-49.4
1990-1997	-1154	-5.3
1997-2000	21472	50.9

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları, 2002

3.1.3. Şehir Nüfusu

Beyşehir 1985 yılından sonra şehir yerleşmesi olarak değerlendirmeye alınmıştır. Çünkü bu tarihe kadar ilçe nüfusunun 20.000'nin altında olmasının yanı sıra şehir özelliği kazanabilmesi için diğer bazı fonksiyonlarının bulunmaması sebebiyle bu sayım dönemine kadar büyük bir kasaba özelliği gösterdiği için ilçe kasaba konumundadır.

Şehir yerleşmesi; bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara haiz olan, alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksiği bulunmayan, 20.000'in üzerinde (veya

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri

20.000'in biraz altında) nüfusu bulunan belediye örgütlü yerleşmelerdir. Bugünkü şartlarda, Türkiye'de bir yerleşmenin şehirselleşme özellikleri kazanması, genel olarak 20.000 nüfusun üzerinde başlamaktadır (Özçağlar, 1997: 9).

Sürekli nüfus artışının olduğu Beyşehir, çalışma sahasında tek şehir fonksiyonlu yerleşim birimidir. Beyşehir ilçe merkezinin nüfus artışının en önemli sebepleri çevre yerleşmelerden sürekli göç olmasıdır. Nüfus kasaba ve köylerde çeşitli yıllarda artış ve azalış şeklinde dalgalanmalar göstermesine rağmen ilçe merkezinde nüfus sürekli olarak artmıştır. 1985 yılında 19.143 olan Beyşehir'in nüfusu 2000 yılında 41.312'ye yükselmiştir.

Şehirde yaşayanların toplam nüfusa oranları değerlendirildiğinde, şehirde yaşayanları 1985 yılında % 16.7, 1990'da % 32.5, 1997'de %38.5 olduğu, 2000 yılında ise bu oran %35'e gerilediği görülmektedir.

Şehir nüfusu 1985-1990 yılları arasında toplam 11.269 kişi artmış ve artış hızı %92.6, 1990-1997 devresinde 10.096 kişi ve artış hızı da %57.3'dir. Bu artış 1997-2000 devresinde ise 804 kişi ile nüfus artışı hızı da %1.9 olmuştur (Tablo 6 Bkz.).

Tablo 6: Beyşehir'de Şehir Nüfusunun Sayım Dönemlerine Göre Artış Miktarı ve Artış Hızları

Sayım Dönemi	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
1985-1990	11269	92.6
1990-1997	10096	57.3
1997-2000	804	1.9

Kaynak: B.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımları

Şehir nüfusunda artışların en büyük sebebi ise bu tarihler arasında ilçede artan iş imkanları (sanayi, hizmet, inşaat, ticaret sektörü, vb.) sayesinde kırsal kesimdeki insanlar yurtdışı ve büyük şehirlerin yanında Beyşehir'e de göç etmiş olmalarıdır. Bu artışa ayrıca ilçe merkezinde açılan yeni eğitim ve sağlık kuruluşları da etken olmuştur. Yurt dışında çalışanların daha önceden büyük şehirlere yerleşmek için yatırımlarını bu şehirlere yaparken bu tarihlerden sonra gelişen şartlara bağlı olarak yatırımlarını burada yapmaları, büyük şehirlerin sıkıntısından bunalan insanların ilçeye dönmeye başlamaları da nüfusun artışında etkili olmuştur.

3.2. Nüfusun Dağılışı ve Nüfus Yoğunlukları

Beyşehir ilçesinde nüfusun dağılışına bakıldığında nüfusun sık ve seyrek oluşunda jeomorfolojik özellikler, iklim, bitki örtüsü ve ekonomik faaliyetlerin etkili olduğu görülür. Nüfus daha çok düzlük alanlar ve yakın çevresiyle, akarsu yataklarına yakın kesimlerde toplanmıştır. Yerleşmelerin bir kısmı göl çevresindeki ovalık düz araziler üzerinde, bir kısmı Beyşehir kanalının suladığı ova çevresinde ve bir kısmı da gerek Konya-Beyşehir

karayolunun geçtiği akarsu boyunca, gerekse Horoz deresi gibi akarsu vadileri boyunca kurulmuşlardır. Geri kalanlar ise ovidan platoluk alanlara geçişi sağlayan yamaçlarda ve su kaynağı bulunan platolar üzerinde kurulmuşlardır. Çalışma sahasının batı, güney ve güneybatı bölümleri çok dağlık olduğu için buralardaki yerleşmelerin sayısı az, yerleşim yerlerinin alanları büyüktür. Buna karşılık doğu ve kuzeydoğu bölümlerinde bulunan yerleşmeye elverişli düz araziler üzerinde ise, yerleşmelerin alanları küçük ve yerleşmeler birbirine yakındır. Bu sıklığın nedenleri tarım arazilerinin varlığı yanında, işlek bir karayolunun buradan geçmesi ve bu sahanın ilçe merkezine yakın olmasıdır. Bu yerleşmeler küçük köy özelliğindedirler. Sahanın kuzeyi de güneyi ve batısında olduğu gibi yerleşme sayısı az ve yerleşmelerin alanları büyüktür. Bunun nedenleri olarak, platoluk alanlar üzerinde bulunan yerleşmelerde, arazinin engebeli, tarım arazilerinin az ve veriminin düşük, su kaynaklarının kısıtlı olması, ormanların geniş alan kaplaması sayılabilir.

Köy yerleşmelerinde yoğunluk 1953 yılına kadar artmış, fakat bu tarihten itibaren bazı yerleşmelerin kasaba olmalarıyla azalmıştır. Kasabalarda ise 1975 yılına kadar olan artış bu tarihten itibaren gerek diğer yerleşmelere göç, gerekse ilçe olarak ayrılmalar nedeniyle düşüş göstermiştir. Yeni belde statüsüne sahip köylerin nüfusunda kasaba nüfusuna dahil olmasıyla 2000 yılında tekrar bir artış olmuştur. Bu da ilçe geneline yansımıştır.

SONUÇ

Endüstri devrimi sonrasında, endüstrileşmenin bir yan ürünü olarak ortaya çıkan şehirleşme, 20. yüzyılda nüfus patlamasının da etkisiyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin gündemine oturmuştur.

Ülkemiz hızlı bir şehirleşme süreci içerisinde. Bu hızlı şehirleşme süreci içerisinde şehir sayısı ve şehirlerde nüfus miktarları artmaktadır.

Beyşehir İlçesi de nüfusun hızla arttığı yerleşim birimlerinden birisidir. Nüfus 1935 yılından günümüze kadar 1980 ve 1990 sayım dönemleri hariç sürekli olarak artmıştır. İlçe'nin nüfusu 65 yıllık dönemde 2 katından fazla artarak 2000'de 118.144 kişiye ulaşmıştır. Artışta en önemli payı köylerin gelişerek kasaba özelliği kazanmaları oluşturmaktadır. Kasabaların nüfusu, 1935 ve 2000 yılları arasında %301.8 artmıştır. 1985 yılına kadar kasaba olarak değerlendirilen Beyşehir'in 1935 yılı nüfusu 2.620 iken bu değer sürekli olarak artmış ve 1980 yılında 15.845'e yükselmiştir.

Kır nüfusunda yıllar itibarıyla, artış miktarının fazla olmadığı hatta bazı dönemlerde büyük azalmalar olduğu görülür. Sahada 1935 yılında kır nüfusu toplam nüfusun % 82.5'ini oluştururken 2000 yılında bu oran %11.2'ye gerilemiştir. Sayım dönemler içinde yurtdışına ve yurtiçine kırsal kesimden yoğun göçler olmuştur. Bazı

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri

köylerin birleşerek kasaba olmasının yanı sıra köylerin hemen hemen tümünde ekonomik şartların zorluğu, yani tarım arazilerinin insanları besleyemeyişi kırsalda nüfusun azalmasına yol açmıştır. Artık kırsal nüfus, şehir fonksiyonlu yerleşim birimlerine kaymaktadır.

İlçe'de, değişik tarihlerde kasaba özelliği kazanmış 18 yerleşim birimi bulunmaktadır. Araştırma alanındaki kasabalar nüfusu, 1935 yılından bu yana görülmektedir. Ancak kasaba sayısının artması 1950 yılından sonra olmuştur. Kasabalar nüfus artış hızının en fazla olduğu yerleşim birimleridir. 2000 yılında kasaba nüfusu bir önceki dönem göre %50.9'luk bir nüfus artış hızına ulaşmıştır.

Merkez ilçe ise çalışma sahasında tek şehir fonksiyonlu yerleşim birimidir. Şehirde yaşayanlar toplam nüfusun (2000 yılı) %35'ini oluşturmaktadır.

Nüfus daha çok düzlük alanlar ve yakın çevresiyle, akarsu yataklarına yakın kesimlerde toplanmıştır. İlçe'nin batı, güney ve güneybatı bölümleri çok dağlık olduğu için buralardaki yerleşmelerin sayısı azdır.

Köy yerleşmelerinde yoğunluk 1953 yılına kadar artmış, fakat bu tarihten itibaren bazı yerleşmelerin kasaba olmalarıyla azalmıştır. Kasabalarda ise 1975 yılına kadar olan artış, bu tarihten itibaren gerek diğer yerleşmelere göç, gerekse ilçe olarak ayrılmalar nedeniyle düşüş göstermiştir. Yeni belde statüsüne sahip köylerin nüfuslarında kasaba nüfusuna dahil olmasıyla 2000 yılında tekrar bir artış olmuştur. Bu da ilçe geneline yansımıştır. Köylerde nüfus yoğunlukları azalmasına rağmen kasaba ve şehirde yoğunluk artmaktadır.

Beyşehir, nüfus gelişiminin gösterdiği özellikler bakımından, şehirleşme sürecinde kırsal durumdan şehirselle hale geçişte önemli bir aşama olan kasabalaşma safhasını yaşamaktadır.

KAYNAKÇA

- AVCI, S., 1993, Türkiye’de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı, Türk Coğrafya Dergisi S.: 28, s.249-269, İstanbul.
- BOOKCHİN, M., 1999, Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Ayrıntı Yay., İstanbul.
- D.İ.E., 2002, Genel Nüfus Sayımları, TC. Devlet İstatistik Enstitüsü Yay.No:2759, Ankara.
- EMİROĞLU, M., 1981, Türkiye’de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, S.:10, s.43-82, Ankara.
- ERDOĞRU, M. A., 1998, Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1507-1584), Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- GÜNAYDIN, H., 1999, Beyşehir İlçesinin Beşeri Coğrafyası, G.Ü., Sosyal Bilm. Enst., Coğrafya Eğitimi ABD, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara.
- KARTAL, S. K., 1983, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Yurt Yayınları:6, Ankara.
- KELEŞ, R., 1997, Kentleşme Politikası, 4. Baskı, İmge Kitabevi, ,Ankara.
- KELEŞ, R., 1998, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara.
- KONYALI, İ. H., 19991, Âbideleri ve Kitâbeleriyle Beyşehir Tarihi, A.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum.
- KÜNTAY, E., 1997, Kentleşmenin Neden Olduğu Fiziksel ve Toplumsal Çürüme Karşısında Kentsel Yenileme Uygulamaları, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, DİE Yay.No:2046, s. 131-136, Ankara.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1988, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler), Ekol Yayınevi, Ankara.
- ÖZGÜR, E. M., 1998, Türkiye’de Nüfus Coğrafyası, GMC-Basın Yayın Ltd.Şti, Ankara.
- SEZAL, İ., 1997, Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, DİE Yay.No:2046, Ankara, s.147-51.
- TUNÇDİLEK N.; TÜMERTEKİN E., 1959, Türkiye Nüfusu, İstanbul Üniversitesi Yay.No:802, İstanbul.
- WIRTH L., 2002, Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme, B., Alkan, A. (Çev.-Derl.) 20. Yüzyıl Kenti, İmge Kitabevi Yay., Ankara.

Şehirleşme Sürecinde Beyşehir İlçesi'nin Nüfus Özellikleri